

Konfliktin maisema: **Pori 1918**

Harjoitustyö, Turun yliopisto 2016.

Pekka Hyvärinen, Helene Kaarnametsä, Maritta Lehtinen, Anna Poijärvi

AIKAJANA

1917

- 2.8. Porin vapaaehtoinen järjestyskunta perustetaan
- 21.10. Porin työväen järjestyskaarti perustetaan
- 14.-20.11. Yleislakko

1918

- 25.1. Vakinainen suojeluskunta miehittää raatihuoneen
- 27.1. Suojeluskunta Kankaanpähän, Pori punaisille
- 30.1. Venäläiset neuvottelevat aseiden luovuttamisesta poliisin kanssa, ei luovuteta
- 31.1. Venäläiset räjäyttävät jäätä satamassa, sotalaivoja siirretään
- 5.2. Punakaarti piirittää Vanhakartanon
- 6.2. Lyseon surmat
- 14.2. Kaupunginvaltuusto punaisille
- 20.2. Kaupunki piiritystilaan
- 21.1. Aseistettu joukko Noormarkkuun
- 25.2. Katupartiointi punakaartille

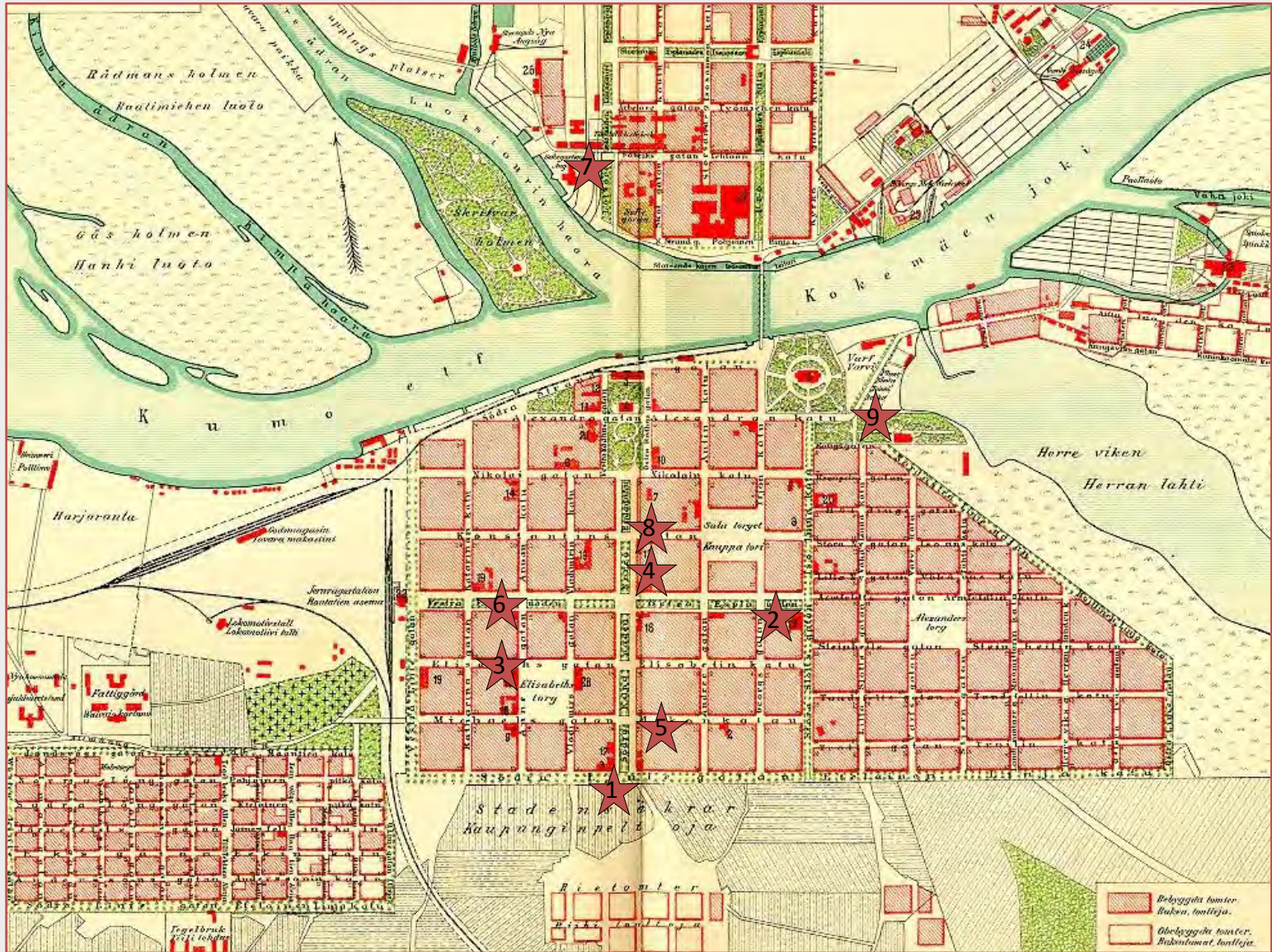
1918

- 27.2. Varaväen luominen alkaa
- 10.3. Punaisten sankarihautajaiset
- 12.3. Lennätinkonttorin toiminta ilmi
- 2.4. Hannes Uksilasta Porin punaisten joukkojen päällikkö
- 10.4. Porissa yritetään pakko-ottoa
- 11.4. Punaisille perääntymis- ja evakuoimiskäsky
- 12.4. Punaisten ryöstelyä
- 13.4. Laivoja räjäytetään, asema poltetaan
- 15.4. Valkoiset surmaavat vangittuja punaisia
- 16.4. Valkoisten voitonparaati torilla
- 19.4. Charlotta korjattu ja käytössä
- 4.5. Kansakoulut käytössä
- 10.5. Punaisten johtohenkilöitä Poriin, Juha Rainio surmataan

Punakaartilaisia Kyläsaaren asemalla 23.6.1917.

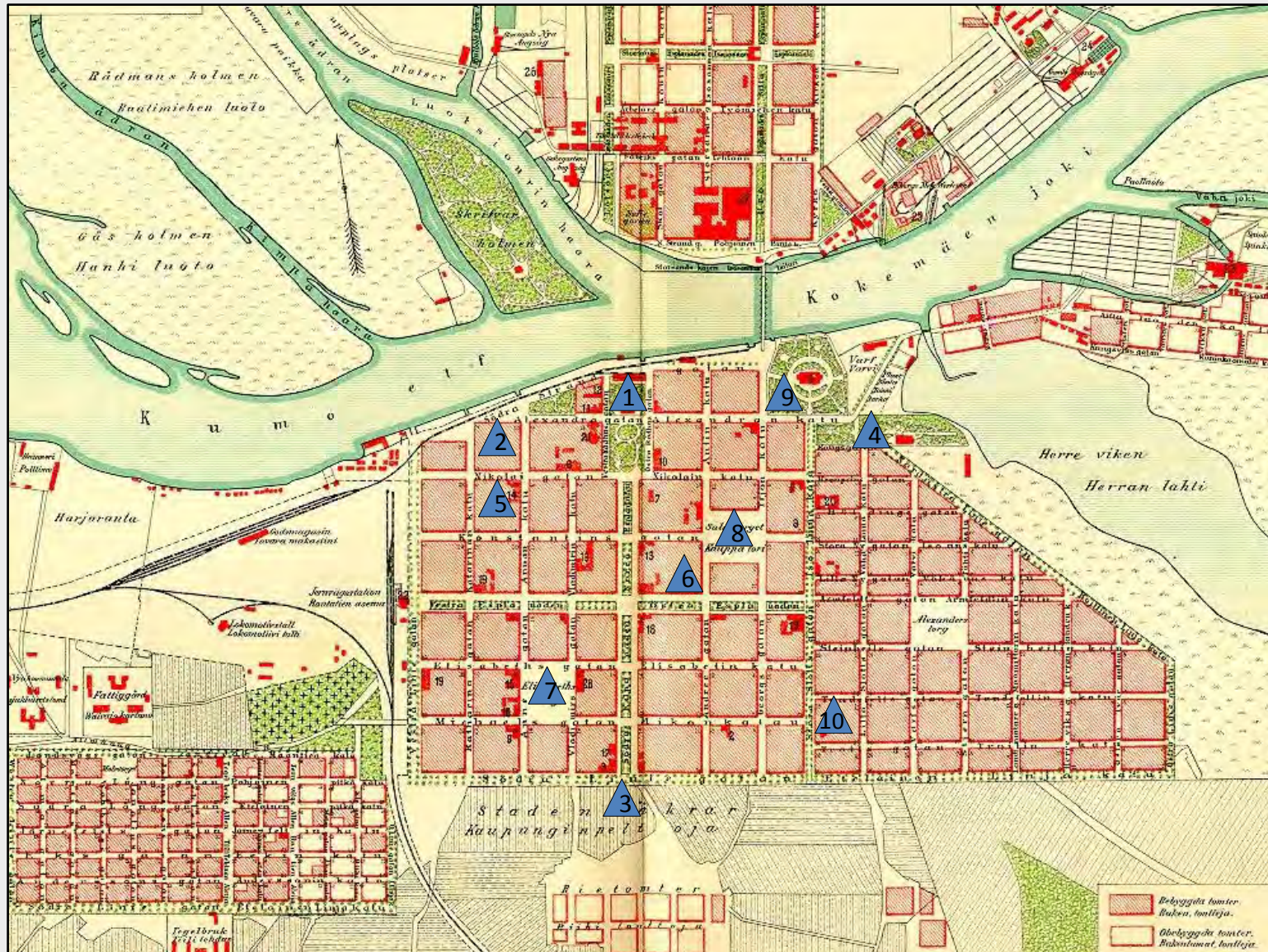
Valokuva: Satakunnan Museon kokoelmat.

Venäläisten majapaikkoja

Venäläisiä majoitettiin mm. (mustat olemassa, punaiset purettu)

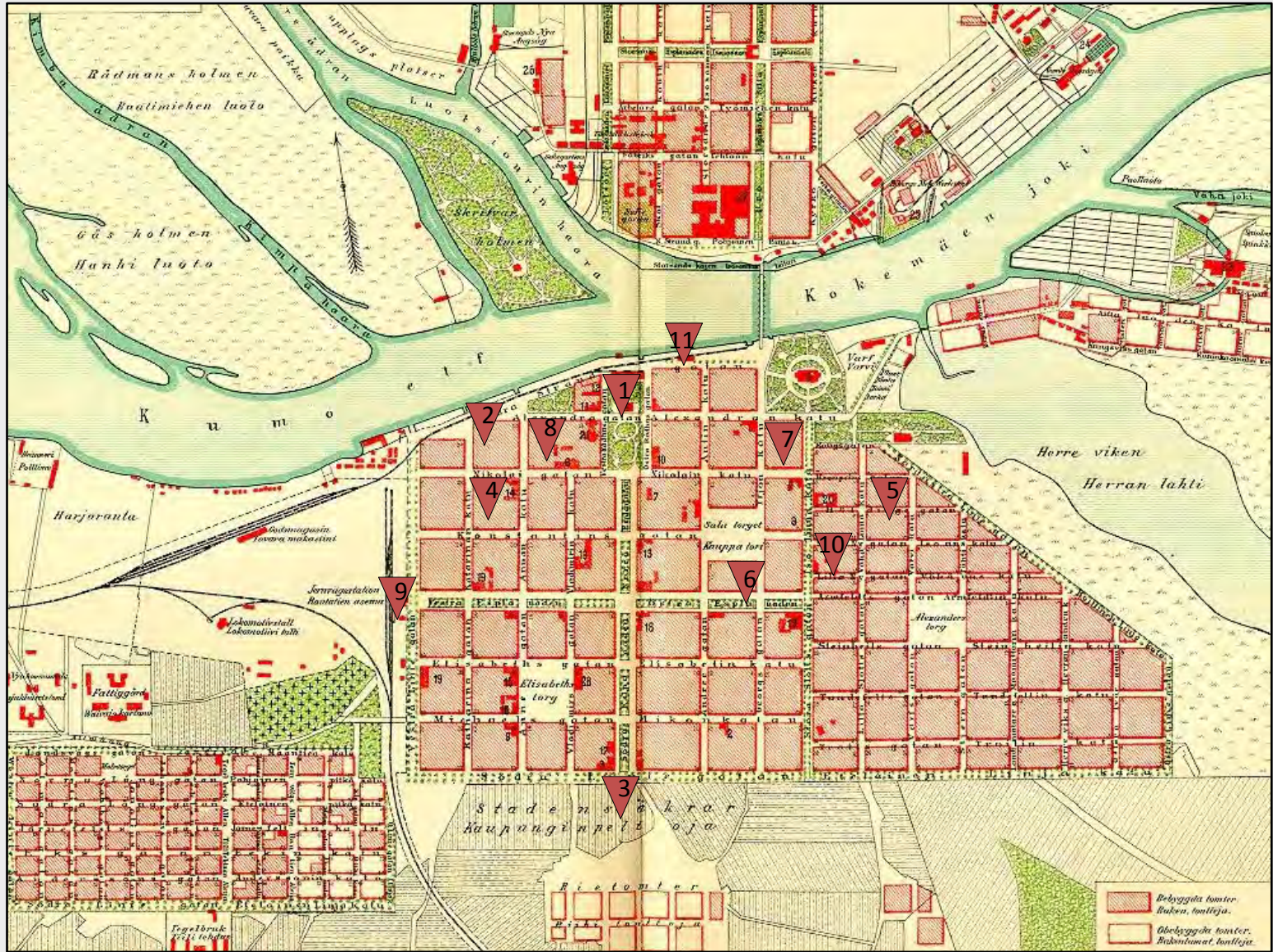
- Cygnaeuksen koululla (1)
- Linnankadun koululla (2)
- Porin suomalaisella yksityistytötkoululla (3)
- VPK:n talossa (4)
- Raittiusseura Alphan talossa (5)
- Työväenyhdistyksen talossa (6)
- Sofian koululla (7)
- Ruotsalaisella yhteiskoululla (8)
- Johanneslehdossa (9)

Valkoisen tapahtumapaikkoja

Valkoisen tapahtumapaikkoja:

- Raatihuone: hallinto, myöhemmin ruumissaatot (1)
- Suomalainen Klubi / Svenska Klubben: kokouspaikka (2)
- Cygnaeuksen koulu: tutkintovankila (3)
- [Johanneslehto](#) : suojeluskunnan harjoituksia (4)
- Lyseo: asevelvollisuuskutsunnat, Lyseon surmat (5)
- [Kehityksen talo](#): Suojeluskunnan selvitystoimisto (6)
- Liisantorin: ampumaharjoituksia (7)
- Kauppatori: voitonparaati (8)
- Keski-Porin kirkkopuisto: sankarihauta (9)
- Vanha kansakoulu: majailukäytössä
- Pietniemen Vanhakartano

Punaisen tapahtumapaikkoja

Punaisen tapahtumapaikkoja:

- Raatihuone: hallinto (1)
- Suomalainen Klubi / Svenska Klubben: sairaala (2)
- Cygnaeuksen koulu: tutkintovankila (3)
- Lyseo: Lyseon surmat (4)
- Työväliitystoimisto (5)
- Kansanruokala (6)
- Telefoonilaitos: vahingontekoa (7)
- Sähkölaitos: vahingontekoa (8)
- Rautatieasema (9)
- Poliisilaitos (10)
- Eteläranta (11)
- Pietniemen Vanhakartano

KOhteet

1. Raatihuone
2. Eteläranta
3. Svenska Klubben / Ruotsalainen klubi
4. Cygnaeuksen koulu
5. Poliisilaitos
6. Puhelinlaitos
7. Liisantorin / tyttölyseo
8. VPK:n talo
9. Lyseo
10. Kehityksen talo

Porin raatihuone on C.L. Engelin vuonna 1841 suunnittelema uusklassistinen hallintorakennus, joka toimi vuonna 1918 myös kaupunginvaltuuston kokouspaikkana.

Valokuva: John Englund, Museoviraston Kuvakokoelmat (noin 1900)

Raatihuone.

Kuva: Anna Poijärvi 2016.

- Kaupunginvaltuuston vangittiin 13.12.1917 raatihuoneella 16 tunnin ajaksi
- Suojeluskunta miehitti raatihuoneen 25.1.1918
- Kunnallishallinto toimi raatihuoneella koko sodan ajan
- Vallankumousohallinto toimi raatihuoneella
- Toimittaja Juho Rainio surmattiin raatihuoneen kellarin vankityrmässä 10.5.1918

Eteläranta.

Kuva: Kaukamaa, Porin seutu itsenäisyystaistelun vaiheissa.

Etelärantaa.

Kuva: Anna Poijärvi 2016.

”Venäläinen torpedohävittäjä Kondor 12.4.1918 räjäytettiin ja upposi kaupungin laiturissa t:mi A. Ahlströmin kivitalon kohdalla.”

Valokuva: Satakunnan Museon kokoelmat, piirros: Erkki Honkasen kokoelma (SM).

- Suojeluskunta poistui Porista illalla 27.1.1918 Etelärannan kautta jokijäätä pitkin
- Rannasta räjäytettiin jäätä 31.3. ja satamassa olleet sotalaivat siirrettiin keskelle jokea
- Suurta tuhoa 12.-13.4. Useita laivoja poltettiin tai räjäytettiin, Charlotta-sillan keskiosa räjäytettiin
- 13.4. valkoiset saapuivat kaupunkiin joen yli

Punaisten ensiapusairaala Suomalaisella Klubilla.

Kuva: Satakunnan Museon kokoelmat.

Suomalainen Klubi / Svenska Klubben.

Kuva: Anna Poijärvi 2016.

- Sodan alussa porvarillisten puolueiden yhteinen valtuuskunta kokoontui salassa kokouksiin Suomalaiselle Klubille.
- Helmikuussa punakaarti otti Klubin huoneiston käyttöönsä haavoittuneiden sairaalaksi
- Huhtikuussa valkoiset perustivat Porin rykmentin sairaalan Klubille

Cygnaeuksen koulu valmistui vuonna 1912.

Kuva: Postikortti, Porin Uusi Kirjakauppa.

Cygnaeuksen koulu.

Kuva: Anna Pöijärvi 2016.

ILMOITUKSIA

Vangeille,

joita säilytetään Porin Tutkintovankilassa (Cygnaeuskoululla) saadaan toistaiseksi tuoda asianomaisten kotoa, joka päivä klo 8—10 aamulla ruokaa, ei kuitenkaan enemmän kuin seuraavat määrät:

leipää 125 gr. (ei voita),
maitoa $\frac{1}{2}$ litraa ja
velliä, puuroa tai jotain
keittoa n. $\frac{1}{2}$ litraa.

Puhtaita vaatteita saa tuoda vangeille a i n o a s t a a n lauantaisin klo 8—10 aamupäivällä.

Porissa 30 p:nä huhtik. 1918.

Vankilan päällikkö.

- Punaisten vallan aikana sotilaiden kasarmi
- Koululla pidettiin myös punaisten vankeja
- Valkoisten aikana Porin tutkintovankila

Poliisilaitos.

Kuva teoksesta Porin seutu itsenäisyystaistelun vaiheissa.

Poliisilaitos.

Kuva: Anna Poijärvi 2016.

- Venäläiset neuvottelivat aseiden luovuttamisesta poliisien kanssa, aseita ei luovutettu
- Poliisilaitoksen katupartiointi punakaartilla
- Tavaroiden haltuunotto punaisten lähtiessä

Puhelinlaitos (Signalinna) 1892.

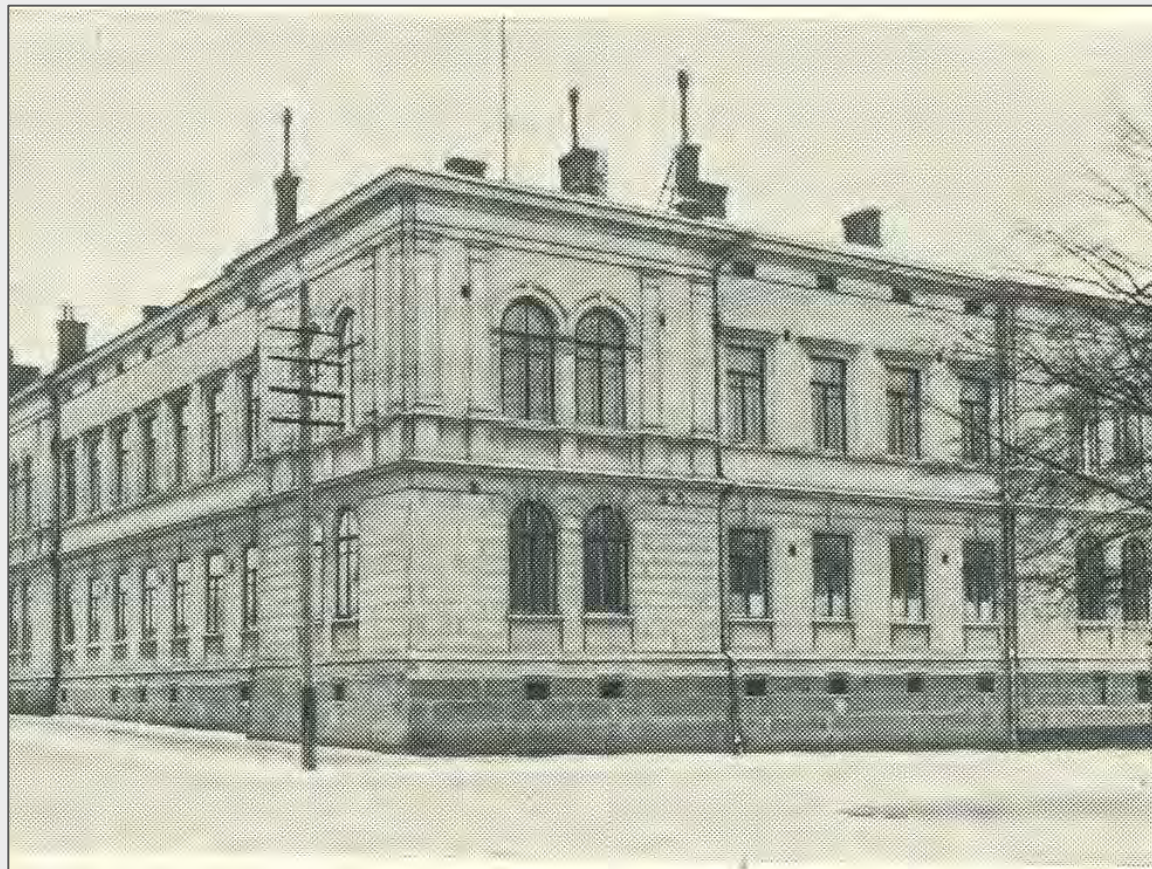
Rakennuspiirustus: Turun maakunta-arkisto

Puhelinlaitos.

Kuva: Anna Poijärvi 2016.

- Punaiset ottivat puhelinlaitoksen haltuunsa heti sodan alussa
- Ennen lähtöään 13.4. punaiset rikkoivat keskuspuhelinkeskuksen puhelinpöydät

Lyseo

Kuva: Kaukamaa, Porin seutu itsenäisyystaistelun vaiheissa

Lyseo

Kuva: Anna Poijärvi 2016.

Vanhakartanon päärakennus on Usko Nyströmin suunnittelema, vuosina 1902-1903 rakennettu jugendlinna Porin Pietniemessä. Vuonna 1918 Vanhakartano oli huomattavan varakas yksityistila. Lyseon surmiin johtaneet tapahtumat saivat alkunsa Vanhakartanossa.

Valokuva: Museoviraston Kuvakokoelmat (noin 1911)

- Suojeluskunta asettui lyseolle aamuyöllä 27.1., mutta päättivät lähteä Kankaanpäähän jo samana iltana
- Tammikuun lopussa punakaarti otti lyseon päämajakseen
- 6. helmikuuta lyseon pihalla ammuttiin 11 Vanhakartanosta vangittua

Vallankumouksen uhrien muistopäivän vietto Liisantorilla 30.3.1917.
Taustalla tyttölyseo.
Valokuva teoksesta Muistojen Pori.

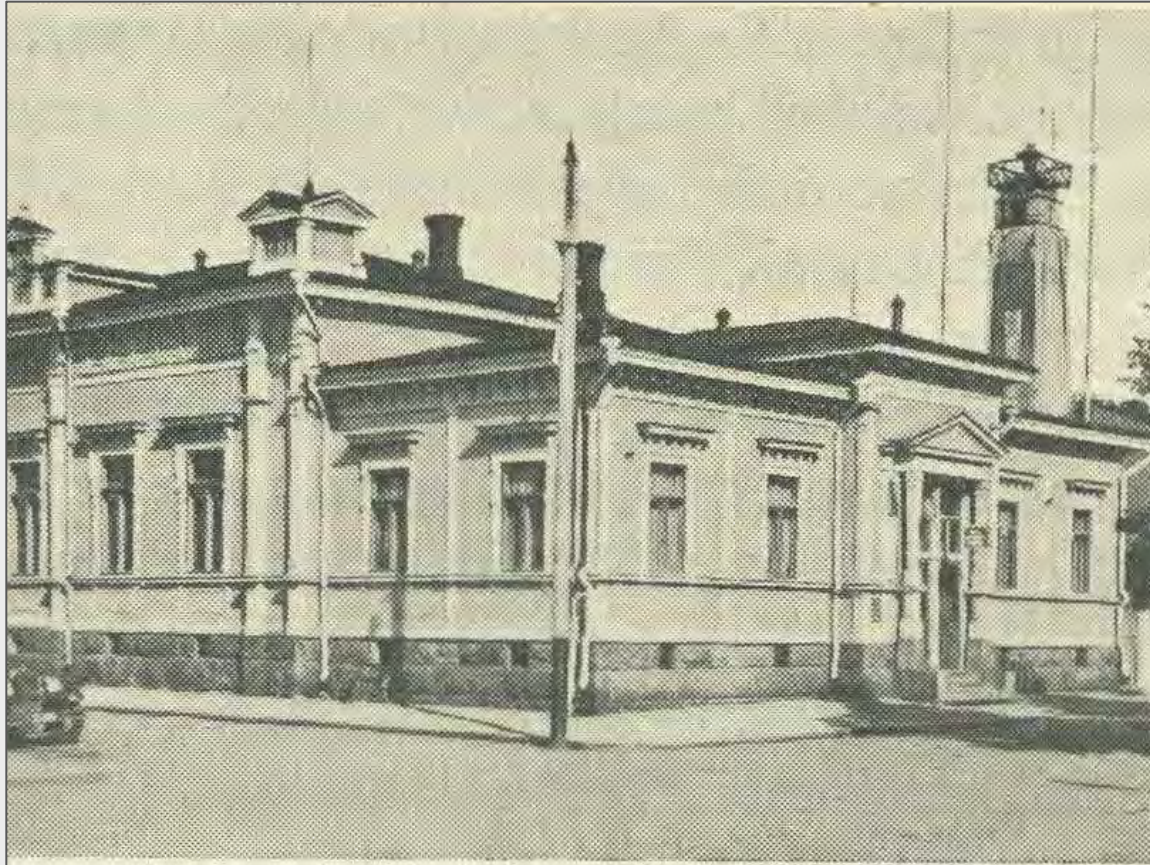
Valkoisten sotasairaala tyttölyseolla.

Valokuva teoksesta Porin seutu itsenäisyystaistelun vaiheissa.

Ennen Porin suomalainen yksityistytökoulu ”tyttölyseo Tipula”, nykyisin osa Porin ammattiopistoa. Valokuva: Anna Poijärvi 2016.

- Tyttölyseolla valkoisten sotilassairaala
- Kaupunki maksoi torille kolme valaisinta suojeluskunnan ampumarjoituksia varten
- Punakaarti piti torilla ampumarjoituksia

Palokunnantalo

Kuva: Kaukamaa, Porin seutu itsenäisyystaistelun vaiheissa

Palokunnantalo

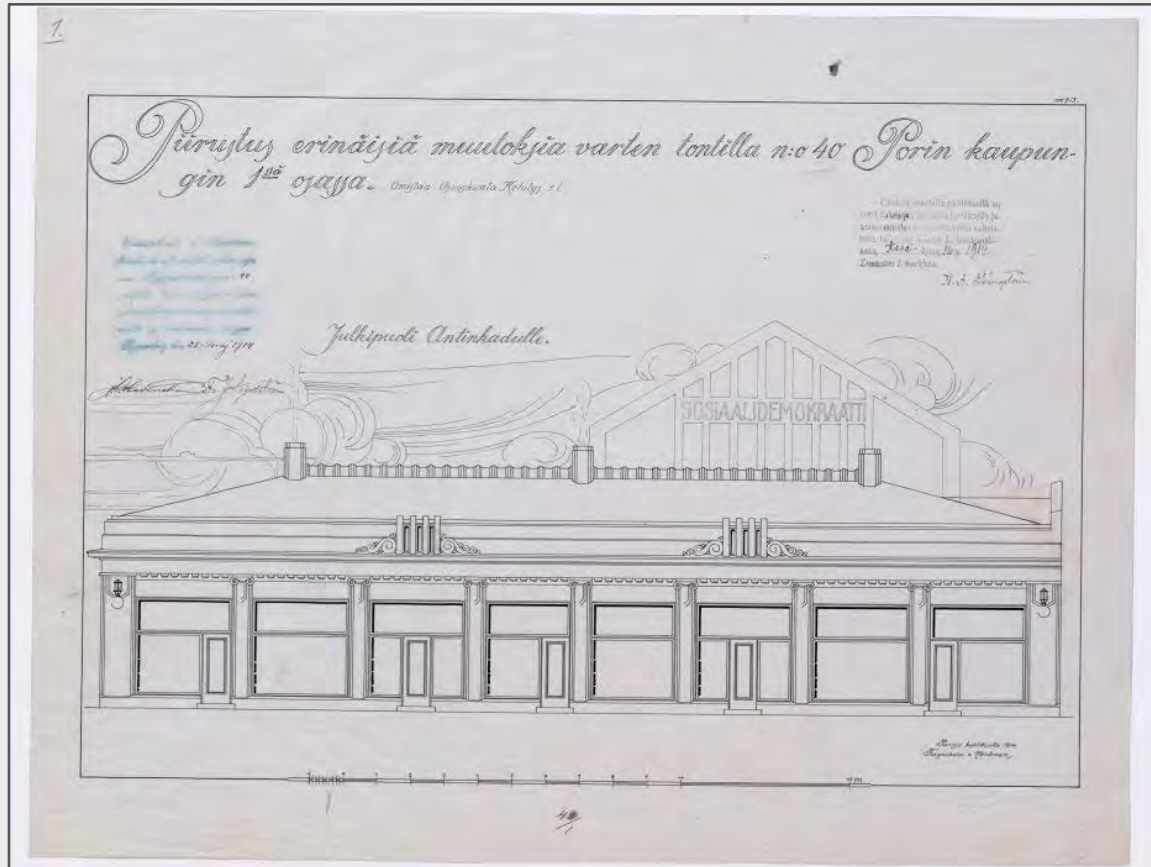
Kuva: Anna Poijärvi 2016.

- Punaisia sotilaita majoituksessa
- Punakaarti piti kokouksia palokunnantalolla ja harjoituksia sen pihalla
- Helmikuussa talolle järjestettiin ruokala muualta tulleita punakaartilaisia varten

Kehityksen talo

Kuva teoksesta Taistelujen tie.

Kehityksen talo.

Rakennuspiirustus: Turun maakunta-arkisto

Kehityksen talo.

Kuva: Anna Poijärvi 2016.

- Talossa sijaitsi Sosialidemokraatti-lehden toimitus
- Työväenyhdistys toimi täällä työväentalon ollessa venäläisten sotilaiden käytössä
- Punakaarti kokoontui ja harjoitteli rakennuksen pihassa
- Työväenneuvoston kokouksia
- Porin suojeluskunnan selvittelytoimisto

”Punaisten räjäyttämä Porin rautatieasema palaa huhtikuussa 13 p:nä 1918. Nti Elna Krookin jäämistöstä 1971.”

Valokuva: K.E. Klint, Satakunnan Museon kokoelmat.

”Valkoiset joukot saapuivat Poriin puolitoista tuntia punaisten lähdön jälkeen. Voittajien paraati pidettiin Kauppatorilla 16.4.1918 alkaen klo 12. Ohimarssin otti vastaan Satakunnan rintaman komentaja, ruotsalainen eversti Ernst Linder, seurassaan mm. maaherra T.J.M. Collan ja ratsumestari V. Bergh. Kuvassa taustalla Yrjönkatu.” Valokuva: K.E. Klint, Satakunnan Museon kokoelmat.

Lähteet

Kuvat:

Kaukamaa, L.I.: Porin seutu itsenäisyystaistelun vaiheissa, 1933.

Kontula, Arvi & Rantanen, Vilho: Taistelujen tie, 1962.

Leppänen Jaakko & Suominen, Antti: Muistojen Pori, 1986.

Museoviraston kuvakokoelmat

Poijärvi, Anna

Satakunnan Museo

Kirjalliset lähteet:

Satakunnan Museo (kunnalliskertomukset)

Satakunta-arkisto (sanomalehdet)

Rakennuspiirustukset:

Turun maakunta-arkisto